

NIEKOĽKO POZNÁMOK K ULPÍANOVEJ “ZÁUJMOVEJ” TEÓRIÍ DEĽBY PRÁVA A JEJ RELEVANCII PRE SÚČASNÝ SLOVENSKÝ PRÁVNY PORIADOK

SEVERAL REMARKS ON ULPIAN’S LAW DIVISION THEORY AND ITS APPLICABILITY IN RECENT SLOVAK LEGISLATION

Ján Ivančík

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

<https://doi.org/10.33542/SIC2020-1-03>

ABSTRAKT

Autor v príspevku poukazuje na účel a význam dichotomickej delby práva, ktorej autorstvo je v zmysle Digest priznávané Ulpianovi. Na niekoľkých aktuálnych prípadoch (najmä ochrana spotrebiteľa a informačný systém bezpečnosti na športových podujatiach) analyzuje relevanciu záujmovej teórie pre súčasnú slovenskú legislatívu.

ABSTRACT

The author identifies the purpose and value of the dichotomous law division (authorship of which is pursuant to Digest given to Ulpian) by applying it on several examples in recent Slovak legislation (particularly consumer protection and security remedies at sporting events).

I. ÚVOD

*Publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem: sunt enim quaedam publice utilia, quaedam privatim.*¹ Takto znie Ulpianova syntéza toho, čo treba vnímať ako právo verejné a čo má, naopak, patriť do dispozície súkromných subjektov. V teórii práva sa pre ňu zaužívalo pomenovanie záujmová teória.

Uvedená delba sa doposiaľ považuje za fundament kontinentálneho právneho systému a stala sa podkladom aj pre ďalšie odôvodnenia bipartipácie práva. V nadväznosti na meniace sa spoločensko-ekonomické pomery ale vyvstáva otázka, či jej relevancia odoláva zubu času. Aj bez hlbšieho bádania je totiž možné identifikovať viaceré prieniky medzi právom verejným a súkromným.

Tento príspevok chce poukázať na jeden zo základných princípov, ktorý slovenský právny poriadok zdedil z rímskeho práva a na niekoľkých aktuálnych príkladoch analyzuje vhodnosť jeho prelomenia pri modernej právnej regulácii. Prvá časť článku je za týmto účelom venovaná rozboru Ulpianovho výroku, ako aj spôsobu jeho aplikácie v intenciách rímskeho práva. Druhá časť sa zameriava na vybrané prelomenia skúmaného princípu v slovenskom práve, s cieľom posúdiť ich vhodnosť, nevyhnutnosť a účelnosť.

Príspevok je zároveň zamyslením sa nad východiskovým stavom a potenciálnymi výzvami pre delbu práva v budúcnosti, ako aj nad súčasným významom jedného z mála teoretických

¹ Ulp. D.1.1.1.2: “Verejné právo (*ius publicum*) sa vzťahuje na úžitok rímskeho štátu, právo súkromné (*ius civile*) na záujem jednotlivcov: lebo niečo sa týka verejného úžitku, niečo súkromného.” (preklad BLAHO P., VAŇKOVÁ, J.: *Corpus Iuris Civilis, Digesta*; Tomus I., Bratislava: Eurokódex, 2008, str. 53).

poznatkov kazuisticky zameraného rímskeho právneho poriadku. Rozhodne si nekladie za cieľ vyčerpávajúco pokryť túto náročnú a obsiahlu otázku. Skôr chce byť vkladom do diskusie, ktorej, podľa mienky autora, doposiaľ nebol v podmienkach slovenskej právnej vedy venovaný dostatok priestoru.

II. “ZÁUJMOVÁ” TEÓRIA DEĽBY PRÁVA V RÍMSKOM PONÍMANÍ

Z notoricky známeho Ulpiánovho výroku o delení práva na súkromné a verejné vytvorili právní teoretici takzvanú záujmovú teóriu.² Jej podstatou je posúdenie konkrétnej oblasti právnych vzťahov na základe toho, či má záujem na predmetnej regulácii štát alebo súkromné osoby. Na základe takéhoto delenia potom vzniká potreba ingerencie štátnej moci alebo ponechanie plnej dispozície nad týmito vzťahmi na súkromnú sféru.

Hoci je dichotómia práva v antickom Ríme často prezentovaná ako delenie právneho poriadku s jasne stanovenými hranicami, uvedená predstava nie je založená na skutočnosti.³ Rímska jurisprudencia totiž iba zadefinovala, že existuje markantný rozdiel medzi tým, čo je potrebné vnímať ako súkromné právo a čo verejné. Medzi predmetnými oblasťami však nikdy nebola stanovená jasná deliaca čiara, pretože mnohé pravidlá z jednej sféry sa prelínali do druhej a vyskytovali sa tiež právne normy, ktoré stáli na pomedzí súkromného a verejného práva.⁴ Navyše treba brať ohľad aj na skutočnosť, že vývoj skúmaných pojmov sa dovŕšil až prostredníctvom práce pandektistov v 18. a 19. storočí.⁵

V už naznačených intenciách je taktiež nevyhnutné poukázať na skutočnosť, že súkromné právo bolo v antickom Ríme ponímané diametrálne odlišne, než je to v súčasnosti. Ulpiánov výrok totiž pokračuje aj ďalej a stanovuje nasledovné: “*Súkromné právo sa rozdeľuje na tri časti, pretože sa skladá z práva prirodzeného, práva národov a práva civilného.*”⁶ Uvedený fragment opisuje tzv. tripartíciu súkromného práva a v romanistických kruhoch sa vedie živá diskusia o jeho pôvodnosti. Existuje totiž viacero relevantných dôkazov, naznačujúcich, že klasickí rímski právnici rozoznávali iba bipartíciu (Ulpián na *praecepta naturalia* alebo *praecepta civilia*, Gaius zas na *ius civile* a *ius gentium*) a tretia zložka bola do definície pridaná až v poklasickom období.⁷ Na účely tejto práce je však postačujúce načrtnúť, že samotné chápanie súkromného práva bolo v rímskoprávných črtách zásadne odlišné od súčasného slovenského.

Napriek vyššie uvedenému má rímskoprávna deľba práva doposiaľ zásadný význam a to aj s preklenutím faktu, že počas totalitného socialistického režimu bola vnímaná ako prežitok “vykorisťovateľskej triedy” na zabezpečenie svojho bohatstva.⁸ Opäť si tak našla cestu do recentnej slovenskej právnej teórie i praxe. Význam záujmovej teórie a dedičstva rímskoprávnej deľby práva dodnes podčiarkuje potrebnú mieru ingerencie štátu do súkromnoprávných vzťahov, ako aj základ vnímania súkromného práva, ktorým je rovnosť subjektov právnych vzťahov.⁹ Ako protiklad je kladené verejné právo, kde štát prejavuje svoj záujem na určitom

² FÁBRY, B. – KROŠLÁK, D. Verejné a súkromné právo – nové výzvy v systematike práva. In: Acta facultatis iuridicae Universitatis Comenianae, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Tomus: 25, 1/2007, str. 48.

³ Pre podrobnosti ohľadom vnímania súkromného a verejného práva v Ríme pozri: SKŘEJPEK, M.: *Ius privatum – ius publicum, vzájemné vztahy a souvislosti*, In: Acta Universitatis Carolinae, Iuridica, 38/2-3, 1992, str. 35 – 164.

⁴ KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEJPEK, M.: *Římské právo*. 2. vydání, Praha: C.H. Beck, 1995, str. 55.

⁵ Tamtiež.

⁶ Ulp. D.1.1.1.2: “*Privatum ius tripartitum est. Collectum etenim est ex naturalibus praeceptis aut gentium aut civilibus.*”

⁷ Pre viac o tripartícií, resp. bipartícií práva pozri: BRTKO, R.; ČUNDERLÍK ČERBOVÁ, V.; NEMEC, M.: *Prirodzené právo – jeho vývoj a prvky v rímskom a v kánonickom práve*. 1. vyd., Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2014, str. 20-26.

⁸ Pre viac o socialistickom vnímaní rímskeho súkromného práva pozri: GREGOR, M.: *Postavenie rímskeho práva v socialistickej spoločnosti a fenomén socialistickej právnej romanistiky*, In: *Právny obzor*, 1/2018, str. 27-42

⁹ Dnes je možné diferencovať medzi rovnosťou zmluvných strán v hmotnoprávnom ponímaní a rovnosťou sporových strán v procesnom aspekte. V intenciách rímskeho práva je takéto delenie, pochopiteľne, nemožné, nakoľko procesná stránka práva bola nerozlučne spätá s hmotnoprávnymi inštitútmi.

usporiadaní vzťahov a donucuje subjekty práva k plneniu. V súkromnom práve tiež možno identifikovať aplikáciu právnych princípov na základe dlhodobej tradície, zatiaľ čo vo verejnom práve dominuje aktuálny spoločensko-politický kontext.¹⁰

Práve rovnosť subjektov právnych vzťahov je zásadný princíp, ktorý je vo veľkej miere symptomatický pre vnímanie súkromného práva a v mnohom tiež vyjadruje diferenciacné momentum.¹¹ V tomto ohľade možno poukázať na procesnú stránku, najmä na klasické obdobie a formulový proces, ktorý azda najkrajšie ilustruje princíp rovnosti sporových strán a postavenie sudcu iba ako nestranného arbitra bez inkvizičnej právomoci.¹² Na rozdiel od donucovacieho charakteru verejného práva, kde štát autoritatívne presadzuje svoj záujem, vnímame rovnosť strán ako princíp, ktorý je charakteristický pre právo súkromné. Samozrejme, aj procesné chápanie synalagmy bolo v rímskom chápaní o čosi odlišnejšie, než je to v súčasnosti.¹³ Napriek tomu platí, že Ulpianovu deľbu práva v mnohom odzrkadľuje práve rovnosť, resp. nerovnosť účastníkov právnych vzťahov.

Ako už bolo naznačené, samotní Rimania si však uvedomovali, že stanoviť presné hranice medzi verejným a súkromným je prakticky nemožné. Presahy sú nevyhnutné a nevyhnutná je aj zmena spoločenských a ekonomických pomerov, ktorá misky váh v priebehu dejín zásadne vychyluje. Potvrďuje to napokon aj dlhovekosť rímskeho impéria a mnohopočetné zmeny v jeho štátnom zriadení. Už počas existencie Rímskej ríše preto dochádzalo k násobným zmenám v prizme na právny poriadok a potrebu adaptácie azda najlepšie ilustruje cisár Justinian vo svojej konštitúcii Tanta zo 16. decembra 533, ktorou boli publikované Digesta.¹⁴

Tento právny prameň v podstate ilustruje, že prirodzené právo (ako súčasť práva súkromného) je nemenné a absolútne, avšak adaptovateľné. Na účely nášho zamyslenia preto môžeme dôvodit', že zmenu presahu medzi verejným a súkromným v priebehu dejín by Rimania nehodnotili ako čosi "zlé", pokiaľ sa takéto zmeny dejú v súlade s prirodzeným právom.¹⁵

Pre úplnosť je ale potrebné poukázať aj na nedokonalosti záujmovej teórie, na ktoré právni teoretici poukazujú dlhodobejšie.¹⁶ Fábry v tomto smere cituje Hobbesa a konštatuje, že základnou námietkou proti Ulpianovmu deleniu práva je fakt, že právo vždy chráni záujmy štátu

¹⁰ SVÁK, J.: Princíp otvorenej spoločnosti a jej ústavnoprávne limity, In: Princípy v práve. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava: SAP, 2015, str. 38.

¹¹ Rovnosť býva často identifikovaná ako jeden z tzv. implicitných princípov, ktoré sú princípmi vysokého stupňa všeobecnosti. Pre viac pozri: BOGUSZAK, J.; ČAPEK, J.; GERLOCH, A.: Teorie práva. 2. přeprac. vyd., Praha: ASPI Publishing, 2004, str. 270.

¹² GREGOR, M.: Kontradiktórnosť v rímskom formulovom procese, In: Procesné prostriedky a inštitúty rímskeho a kánonického práva, Praha: Leges, 2017, str. 197.

¹³ LENHARTOVÁ, K.: Princíp rovnosti strán a kontraktualnej slobody, In: Mílniky práva v stredoeurópskom priestore. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou, v dňoch 19. –21. 3. 2015 v priestoroch ÚZ NR SR Častá-Papiernička pod záštitou dekana Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, doc. JUDr. Eduarda Burdu, PhD., 2015, str. 553-554.

¹⁴ Čl. 18 konštitúcie Tanta: "*Sed quia divinae quidem res perfectissimae sunt. humani vero iuris condicio semper in infinitum decurrit et nihil est in ea. quod stare perpetuo possit (multas etenim formas edere natura novas depererat), non desperamus quaedam postea emergi negoria, quae adhuc legum laqueis non sunt innodata.*" Preklad (BLAHO, P.; VANĀKOVÁ, J.: Corpus Iuris Civilis, Digesta; Tomus I.) "*Ale pretože iba božské veci sú úplne dokonalé, avšak stav ľudského poriadku je taký, že sa neustále ponáhľa do neznámeho nekonečna a nie je v ňom nič také, čo by mohlo zostať nehybné – lebo príroda má naponáhlo, aby stvorila mnohé nové formy – naisto rátame s tým, že sa neskôr vynoria právne úkony, ktoré doteraz nie sú zauzlené kľúčami zákonov.*"

¹⁵ V romanistickej teórii je možné identifikovať názor, že z konštitúcie Tanta vyplýva aj skutočnosť, že rovnosť ako jeden z princípov prirodzeného práva je nemenná, avšak v reálnom živote ju nemožno vnímať iba aritmeticky, ale ako proporciu. Autori v tomto prípade, samozrejme, poukazujú na rovnosť medzi ľuďmi, nie na rovnosť medzi zmluvnými, či sporovými stranami. Analogicky však tento prípad možno použiť aj na účely zamyslenia v tomto článku. Ako sa budeme snažiť poukázať nižšie, aj rovnosť strán býva narušená z dôvodu vyrovnania faktickej nerovnosti - teda ako proporcia. Porovnaj: BRŤKO, R.; ČUNDERLÍK ČERBOVÁ, V.; NEMEC, M.: Prirodzené právo – jeho vývoj a prvky v rímskom a v kánonickom práve. 1. vyd., str. 39.

¹⁶ Pre viac pozri napr.: SINGH, M., P.: German Administrative Law In Common Law Perspective, Berlin: Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 1985, str. 4.

a spoločnosti, a to už tým, že zabraňuje vojne všetkých proti všetkým.¹⁷ Zaujímavou otázkou je v tomto prípade tiež, či verejný záujem treba chápať egoisticky ako záujem zákonodarcu alebo altruisticky ako záujem povinného subjektu.¹⁸ V neposlednom rade možno ako nedostatok vnímať aj skutočnosť, že v dnešnom ponímaní nie sú identifikovateľné ostré hranice medzi jednotlivými súčasťami práva, ktoré sa často prelínajú.¹⁹ Ako sme sa ale v tejto stati už snažili naznačiť, ani rímskoprávne ponímanie pravdepodobne nikdy nesmerovalo k akémusi jednoznačnému škatuľkovaniu. Ulpiánovo delenie malo zrejme skôr smerovať k stanoveniu základného rámca pre posudzovanie toho, ktorého právneho vzťahu a stanoviť potrebu miery ingerencie štátnej regulácie do spoločenských vzťahov (inak povedané, mieru záujmu štátu).

III. PRELÍNANIE SÚKROMNÉHO A VEREJNÉHO PRÁVA V SLOVENSKOM PRÁVNOM PORIADKU

Bipolárne delenie práva je po roku 1989 opäť aj v slovenských podmienkach jedným zo základných kameňov teórie práva. Hoci bolo rímskoprávne dedičstvo v našom právnom poriadku výrazne prítomné aj v minulosti, zásadnú diskontinuitu v tradičnej dichotómii vniesla do slovenského práva už zmienená socialistická teória, ktorá principiálne odmietala deľbu na súkromné a verejné právo, nakoľko súkromné právo malo byť odsúdené na postupný zánik.²⁰

Po páde totalitného režimu sa slovenský právny poriadok opätovne vrátil k rímskoprávnym koreňom, pričom deľba práva na súkromné a verejné je v istej forme akcentovaná aj v čl. 2 Ústavy Slovenskej republiky.²¹ Zmena spoločenského zriadenia, digitalizácia a moderné spoločensko-ekonomické vzťahy ale so sebou prinášajú aj nové výzvy pre právo a rímskoprávna dichotómia práva, odôvodňovaná “záujmovou” teóriou, preto čelí aktuálnym výzvam.

Niet pochýb o tom, že existuje množstvo príkladov, kedy nemožno stanoviť presné a zreteľné hranice medzi súkromným a verejným právom. Presahy medzi normami súkromného a verejného práva možno identifikovať v rodinnoprávnych vzťahoch, rovnako tak často splýva verejný a súkromný záujem aj v predpisoch pracovného práva. Napokon, ako sme už ilustrovali v prvej časti tohto príspevku, nepreklenuteľné bariéry a jasne stanovený právny dualizmus v plnej miere neexistovali ani v antickom Ríme. Pri častej nadprodukcii legislatívnych predpisov ale nemálo dochádza aj k nesystematickým zásahom, ktoré sa zo svojej podstaty priečia základom teórie práva. Tomu sa Rimania, najmä vďaka svojej snahe pridržiavať sa tradícií za každých okolností, snažili čo najviac vyhnúť.

Otázka potrebnej miery ingerencie štátnej moci do súkromných vzťahov jednotlivcov je v každom jednotlivom prípade vždy na mieste. Nakoľko však ide o rozsiahlu tému, ktorú v intenciách tohto príspevku nie je ani zďaleka možné vyčerpávajúco obsiahnuť, chce autor aspoň na selektívnych, prípadoch, ktoré považuje za aktuálne, analyzovať vplyv prieniku verejného prvku do spoločenských vzťahov, ako aj mieru jeho relevancie, a to najmä v komparácií s rímskoprávnym dedičstvom, na ktoré dichotómia práva nadväzuje.

1. Spotrebiteľské právo

Najmä pod vplyvom európskeho práva sa za poslednú viac než dekádu udomácnila v slovenskom právnom poriadku potreba výraznej ochrany spotrebiteľa. Táto potreba je s pribúda-

¹⁷ FÁBRY, B.; KROŠLÁK, D.: Verejné a súkromné právo - nové výzvy v systematike práva, str. 48.

¹⁸ Tamtiež.

¹⁹ ILLYOVÁ, Z.: Právo súkromné a verejné, In: Comenius, 2017, dostupné online: <https://comenius.flaw.uniba.sk/index.php/kategorie/pravne-dejiny-filozofia/31-pravo-sukromne-a-verejne>, [navštívené: 20.12.2019].

²⁰ Tamtiež.

²¹ Podľa tejto normy sú orgány verejnej moci oprávnené vykonávať svoje kompetencie výlučne v medziach zákona, zatiaľ čo fyzické a právnické osoby môžu konať všetko, čo im zákon nezakazuje.

júcou elektronizáciou a praktickou neobmedzenou dostupnosťou poskytovaných služieb stále aktuálnejšia.

Podstatu spotrebiteľskej ochrany najlepšie ilustruje §52 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Občiansky zákonník“), ktorý v ods. 4 spotrebiteľa definuje ako fyzickú osobu, ktorá pri uzatváraní a plnení spotrebiteľskej zmluvy nekoná v rámci predmetu svojej obchodnej činnosti alebo inej podnikateľskej činnosti. V zmysle ods. 1 citovaného predpisu je spotrebiteľskou zmluvou každá zmluva, ktorú uzatvára spotrebiteľ s dodávateľom (teda osobou, ktorá koná v rámci predmetu svojej obchodnej, resp. podnikateľskej činnosti). Esenciou úmyslu zákonodarcu je preto ochrana fakticky slabšej strany, ktorá vstupuje do právneho vzťahu s osobou, ktorá ju svojim arzenálom znalostí o problematike, resp. možnosťami vlastnej právnej ochrany násobne prevyšuje. Zákonodarca tak vstupuje do rýdzo súkromnoprávneho vzťahu medzi dvoma právne rovnocennými subjektmi a za účelom odstránenia faktickej nerovnosti strán priznáva jednej strane väčšiu právnu ochranu, než druhej.

Spotrebiteľské právo je v slovenských podmienkach stále relatívne mladou oblasťou. Preto nie je udivujúce, že jeho transpozícia bola vykonávaná nesystematicky a spôsobila mnoho teoretických, ako aj aplikačných problémov. Za všetky príklady možno zmieniť aspoň jeden, ktorý dnes pôsobí pomerne bizare, a síce, že po transpozícii smernice bola samotná definícia spotrebiteľa odlišne stanovená v Občianskom zákonníku a v osobitnom predpise na ochranu spotrebiteľa.²²

Nedokonalosť právnej úpravy a komplikácie s pribúdajúcimi reguláciami zdôrazňuje aj roztrieštenosť ochrany spotrebiteľa do početných predpisov. Okrem všeobecnej úpravy, ktorá je obsiahnutá v §52 a nasl. Občianskeho zákonníka, resp. v zákone č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov nachádzame ochranu spotrebiteľa roztrúsenú aj v ďalších predpisoch.²³ Vystáva preto otázka, či by tak zásadný zásah do rovnosti subjektov súkromného práva nemal byť upravený komplexnejšie a prehľadnejšie. Pri súčasnej roztrieštenosti je totiž otázne, či môže spotrebiteľ vôbec byť informovaný o penze svojich práv.

Pri ochrane spotrebiteľa teda dochádza k úmyselnému a cielenému prelomu základov teórie práva o bipolarite práva.²⁴ Zákonodarca si je vedomý, že nabúrava zmluvnú a procesnú rovnosť. Robí to však so zámerom protežovania slabšej strany, aby právna stránka dorovnala nerovnosť v skutkovom postavení zmluvných účastníkov.²⁵ Niektorí autori spájajú tento úmysel s ideou spravodlivosti v zmluvných vzťahoch.²⁶ Takáto koncepcia je z nášho pohľadu relatívne ľahko spochybniteľná²⁷, súhlasíme však s tým, že globalizácia, elektronizácia, narasta-

²² Pre viac pozri: CSACH, K.: Dezintegrácia slovenského právneho systému právom na ochranu spotrebiteľa, In: Vplyv medzinárodného a európskeho práva na právny poriadok Slovenskej republiky. Zborník príspevkov, Košice: UPJŠ, Právnická fakulta, 2007, str. 10-26.

²³ Spomenúť treba najmä zákon č. 102/2014 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov; zákon č. 391/2015 Z. z. o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov a o zmene a doplnení niektorých zákonov; zákon č. 161/2011 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri poskytovaní niektorých služieb cestovného ruchu a o zmene a doplnení niektorých zákonov; zákon č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov; zákon č. 147/2001 Z. z. o reklame a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

²⁴ V tomto smere je, samozrejme, prelomená nielen záujmová teória, ale aj akékoľvek iné odôvodnenie deľby na súkromné a verejné právo. Pre účely tohto príspevku je však zásadná výlučne analýza s ohľadom na rímskoprávne dedičstvo.

²⁵ Bližšie k cieľom a zamýšľanému účelu európskej legislatívy pozri: CHEREDNYCHENKO, O., O.: Rediscovering the public/private divide in EU private law, In: European Law Journal, 6/2019, New Jersey: Wiley-Blackwell, str. 6.

²⁶ Pre viac pozri: PAVLOVOVÁ, M.: Zásada rovnosti a ochrana slabšej strany v súkromnom práve, In: Visegrad Journal on Human Rights, 1/2014, Bratislava: Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, str. 111-116.

²⁷ Ideu spravodlivosti možno vnímať z rôznych uhlov pohľadu a vychádzať sa dá z početných teoretických koncepcií. Podľa názoru autora je spochybniteľné, či sa dá za naplnenie princípu spravodlivosti v zmluvných vzťahoch považovať prípad, kedy sa jednej strane priznáva viac práv a umelo sa znižuje potrebná miera jej ostrážitosti z dôvodu, že jej protista-

júci vplyv nadnárodných korporácií a neustále sa zvyšujúci počet zmluvných vzťahov, do ktorých bežný jednotlivec vstupuje, si vyžaduje istú mieru zásahu v prospech spotrebiteľa.

Najvyšší súd Českej republiky sa pri hľadaní maximálnej miery zásahu zákonodarcu do autonómie vôle zmluvných strán stotožnil s teóriou, podľa ktorej je v demokratickom a právnom štáte sloboda jedinca štátom garantovaná, nie však poskytovaná, a preto prichádza obmedzenie autonómie vôle strán do úvahy iba vtedy, ak by jej dôsledné uplatňovanie viedlo k ohrozeniu právom uznaného verejného záujmu. To sa deje okrem iného vtedy, ak by jej aplikácia mohla smerovať k založeniu, či prehĺbeniu prirodzenej nerovnosti medzi subjektmi právnych vzťahov (napr. pri spotrebiteľských zmluvách).²⁸

Sumárne tak môžeme dôvodiť, že moderné právne vzťahy si vyžadujú istý presah verejnej ochrany v prospech spotrebiteľa a akési pokrivenie právnej rovnosti zmluvných subjektov za účelom hľadania istej kompenzácie faktického stavu.

Za každých okolností ale treba mať na pamäti cieľ a účel stanovovanej úpravy, ako aj mieru, v akej sa bude narúšať čisto súkromnoprávny vzťah dvoch zmluvných subjektov. Máme totiž za to, že prílišná angažovanosť práva v prospech spotrebiteľa môže mať za následok oslabenie prvku ostražitosti a rozvážnosti subjektov práva. Aj vyššie citované rozhodnutie českého najvyššieho súdu zdôrazňuje, že faktická nerovnosť spočíva v tom, že „profesionál” sa nachádza v lepšom postavení, pretože „*je dostatočne vybavený k tomu, aby svoje rozhodnutia vopred a dôkladne zvážil so všetkou opatrnosťou a odbornosťou.*”²⁹ Poskytnutie neprimeranej ochrany spotrebiteľovi podľa nášho názoru môže viesť k paradoxnému záveru, kedy aj spôsobilý subjekt právneho vzťahu nebude motivovaný k tomu, aby svoje rozhodnutia zvažoval, a to ani po odbornej stránke, ani dostatočne opatrne.³⁰ Ohľad tiež treba brať na skutočnosť, že faktická nerovnosť medzi subjektmi zmluvného vzťahu sa dokáže prejaviť aj tým, že dodávateľ môže inovovať svoje metódy a napriek právnej ochrane spotrebiteľove slabiny využije iným spôsobom. Ochrana spotrebiteľa sa v zmysle načrtnutého môže ľahko zmeniť na akúsi nefunkčnú barličku, ktorá síce zavedie väčšiu mieru byrokracie a popretia základného prvku súkromného práva, avšak nepovedie k želanému cieľu.³¹

De lege ferenda bude zaujímavé sledovať vývoj spotrebiteľského práva s rozvojom technológií. Je ľahko predstaviteľné, že v blízkej budúcnosti poskytnú dostupné aplikácie rýchle vyhodnotenie rizík a úskalí zmluvného vzťahu pre spotrebiteľa. V zásadnej miere sa týmto spôsobom dá predstaviť zánik faktickej nerovnosti medzi dodávateľom a spotrebiteľom. Bude v takom prípade spotrebiteľské právo obsolentné a dôjde k dôslednému návratu k rovnosti zmluvných strán v intenciách bežného súkromnoprávneho vzťahu?

---

na je skúsenejšia, resp. disponuje väčším kapitálom (globalizácia a elektronizácia, ktorá prináša prakticky neobmedzené možnosti získania odbornej rady v reálnom čase to *de facto* iba zvýrazňuje). Podľa autora v tomto ohľade ide skôr o snahu o ochranu spotrebiteľa, a to za účelom predchádzania nenávratným škodám, ktoré faktická nerovnosť zmluvných strán so sebou prináša a pre sociálne orientovaný štát znamenajú neprimerane zvýšenú mieru záťaž. V opačnom prípade (t.j. ak by bolo cieľom dosiahnuť spravodlivosť) by mala byť zvýšená právna ochrana poskytovaná aj fakticky „nerovnej” fyzickej osobe, ktorá vstupuje do právneho vzťahu s inou fyzickou osobou (napr. chudobnejšiemu, či menej vzdelanému).

²⁸ Pre viac pozri rozsudok NSČR zo dňa 30. mája 2007, sp. zn. 28 Cdo 1222/2007.

²⁹ Tamtiež.

³⁰ Príkladom v tomto smere môže byť narastajúca zadlženosť v Slovenskej republike, najmä v období sviatkov, kedy spotrebiteľia (pravdepodobne bez dostatočnej miery opatrnosti) prístupujú k uzatváraniu pôžičiek, či nákupov na splátku bez ohľadu na svoje finančné možnosti. Ani zvyšujúca sa miera ochrany spotrebiteľa tak nevedie k želanému výsledku, práve naopak, môže mať za následok spoliehanie sa spotrebiteľov na „spravodlivosť”, ktorá zakročí proti korporáciám. Pozri: <https://www.etrend.sk/financie/v-priemere-8-tisic-eur-pocas-vianoc-si-ludia-beru-viac-uverov.html> alebo dáta od Asociácia finančných sprostredkovateľov a finančných poradcov, vid': <https://www.finreport.sk/financie/mnohi-slovaci-sa-pred-vianocami-zadlzuju-viaceri-klienti-si-uver-vyberaju-nerozvazne/>.

³¹ Záverom tejto krátkej úvahy nemožno zabudnúť ani na subjekty, ktoré sú v zmysle zákonnej úpravy vnímané ako spotrebiteľ, no vďaka svojim odborným znalostiam a skúsenostiam môžu mať často lepšie postavenie, než „malý” podnikateľ, za ktorým nestojí aparát odborníkov, ako to prezumuje zákonná úprava. V tomto duchu je zaujímavá aj idea ochrany právnických osôb ako spotrebiteľov.

2. Verejné športové podujatia a súkromno-verejný register

Úplne odlišným príkladom, na ktorý chceme v skratke poukázať, je informačný systém bezpečnosti na športových podujatiach (ďalej len "informačný systém"), ktorý je osobitosťou slovenského právneho poriadku, zavedenou zákonom č. 1/2014 Z.z. o organizovaní verejných športových podujatí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ide o *lex specialis*, ktorým zákonodarca chcel reagovať na výtržnosti divákov počas verejných športových podujatí.³² Z hľadiska dichotómie práva je pomerne svojským a netradičným riešením zavedenie informačného systému - evidencie o fyzických osobách, vykazujúcej výslovne verejnoprávny charakter, pričom správa tejto evidencie je zverená subjektom súkromného práva. V zmysle §22 ods. 2 obsahuje informačný systém okrem iného údaje o uložených sankciách v súvislosti s účasťou na verejných podujatiach, alebo pri ktorých osobách boli trestné, resp. správne/disciplinárne konania skončené iným spôsobom, než uložením sankcie. Súčasťou evidencie sú navyše aj citlivé osobné údaje, fotografia tváre, či iné charakteristiky slúžiace na identifikáciu fyzickej osoby.

Špecifikom predmetnej úpravy je teda zverenie obsahovo verejnoprávneho registra do rúk športového zväzu, ktorý je vo všetkých ostatných ohľadoch potrebné vnímať výlučne ako subjekt súkromného práva. Nie celkom identifikovateľný je aj dôvod, na základe ktorého zákonodarca vybral ako povinné osoby na prevádzku informačného systému výlučne národný športový zväz futbalu a hokeja.³³

Zmienovaný príklad možno považovať za osobitý druh prieniku, keď na subjekt súkromného práva (športový zväz) prenáša zákonodarca povinnosť prevádzky verejného registra. Bez explicitnejšej explanácie tak dochádza k prielomu v delbe práva a z nie celkom zrejmých dôvodov sú na subjekty súkromného práva prenesené kompetencie, bežne prináležiace orgánu verejnej správy. Nakoľko z nášho pohľadu neexistuje dostatočné teoretickoprávne odôvodnenie skúmaného kroku zákonodarcu a neexistujú ani presvedčivé faktické dôkazy potvrdzujúce efektívnosť legislatívnej úpravy, možno ju považovať za nesystematický zásah do klasickej delby práva.

3. Sumárne poznámky k ďalším prienikom medzi súkromným a verejným právom

Na pomedzí medzi právom súkromným a verejným možno v zmysle záujmovej teórie, samozrejme, identifikovať aj ďalšie zaujímavé prípady. Príkladmo možno poukázať na rodinné právo, ktoré je výslovne súkromnoprávnou záležitosťou, avšak záujem štátu na ochrane rodiny bol eminentný v antickom Ríme a tento stav zostáva nezmenený aj v súčasnosti.³⁴

Ďalšou ukážkou môže byť právo sociálneho zabezpečenia, ktoré je v narastajúcej komplexnosti spoločenských vzťahov čoraz aktuálnejšou otázkou. Cieľom tohto právneho odvetvia je ochrana sociálneho postavenia jednotlivca. Je teda v záujmovej sfére súkromného subjektu a zdanlivo v ňom niet miesta pre verejný prvok. Právo sociálneho zabezpečenia je však mocenským zásahom štátu do osobnej sféry konkrétneho subjektu, preto majú tieto normy verejnoprávny charakter.³⁵

³² Dôvodová správa k zákonu uvádza, že "návrh zákona bol vypracovaný v súlade s Konceptiou boja proti diváckemu násiliu na roky 2013 – 2016".

³³ Z dôvodovej správy k zákonu vyplýva, že fenomén diváckeho násillia je najsilnejší na futbalových stretnutiach (čo predkladateľ dôvodovej správy v nadväznosti na medzinárodné dohovory považuje za preukázané, v podstate bez potreby ďalšieho dokazovania). S ohľadom na hokej dôvodová správa uvádza výlučne nasledovné: "Cieľom zákona je regulovať predovšetkým tie podujatia, na ktorých dochádza k neslušnostiam či dokonca diváckemu násiliu (futbal, hokej), ako aj podujatia, kde je bezpečnostné riziko dané prítomnosťou väčšieho počtu osôb alebo naplnením kapacity hľadiska športového zariadenia."

³⁴ FÁBRY, B.; KROŠLÁK, D.: Verejné a súkromné právo - nové výzvy v systematike práva, str. 48.

³⁵ ILLYOVÁ, Z.: Právo súkromné a verejnú, In: Comenius, 2017, dostupné online:

<https://comenius.flaw.uniba.sk/index.php/kategorie/pravne-dejiny-filozofia/31-pravo-sukromne-a-verejne>, [navštívnené: 20.12.2019].

Notoricky známym je aj opačný príklad, kedy pre súčasné chápanie výslovne verejnoprávna oblasť bola v Ríme vnímaná ako súčasť práva súkromného. Reč je o trestaní deliktov (*delictum*), ktoré Rimania chápali ako porušenie súkromného práva.³⁶ Iba *crimen* bolo považované za porušenie ustanovení práva verejného. Išlo teda o také konanie, ktoré odporovalo verejnemu právu, obsiahnutému v jednotlivých zákonoch.³⁷

III. ZÁVER

Záujmovú teóriu, ktorej autorstvo je priznávané Ulpiánovi, nemožno vnímať bezvýhradne a všeobíjmajúco. Nebola tak mienená v čase jej zavedenia a početné odchýlky od nej možno identifikovať aj v súčasnom slovenskom právnom poriadku. Napriek tomu bipartipácia práva doposiaľ nestráca svoj zrejmy význam.

S meniacim sa okolitým svetom, pochopiteľne, vznikajú aj nové výzvy, na ktoré musí právny poriadok reagovať. Nadalej však platí, že dichotomická deľba práva má nesporný význam a posudzovanie vhodnej miery ingerencie medzi jej prvkami je potrebné vykonávať v každom osobitnom prípade nanajvyš citlivo. Samotní Rimania totiž očakávali veľké zmeny, ktoré každý právny poriadok musí podstúpiť a vnímali aj potrebu adaptácie. Základné princípy vyjadrené v prirodzenom práve však mali zostať zachované.

V tomto krátkom príspevku sa autor snažil načrtnúť niekoľko aktuálnych prípadov prelínania sa súkromného a verejného práva v slovenskom práve a posúdiť ich vhodnosť a nevyhnutnosť. Aj na základe vyššie obsiahnutej analýzy možno dospieť k záveru, že tieto prípady sú narušením základného princípu, pričom každá výnimka z pravidla by mala byť zúžená na nevyhnutnú mieru a jej legislatívna úprava by mala byť čo najprehľadnejšia. To sa vo viacerých, autorom analyzovaných prípadoch nepotvrdilo, a de lege ferenda môže byť pre slovenského zákonodarcu potenciálnou výzvou zamyslieť sa nad možnou nápravou vzniknutého stavu.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

deľba práva, spotrebiteľské právo, súkromné a verejné právo, zákon o organizácii verejných športových podujatí, záujmová teória

KEY WORDS

Division of law, Consumer protection, Public and private law, Act on organization of public sporting events, interests theory

POUŽITÁ LITERATÚRA

Pôvodné pramene

1. BLAHO P., VAŇKOVÁ, J.: Corpus Iuris Civilis, Digesta; Tomus I., Bratislava: Eurokódex, 2008, ISBN 9788089363070

Odborná literatúra

1. BRTKO, R.; ČUNDERLÍK ČERBOVÁ, V.; NEMEC, M.: Prirodzené právo – jeho vývoj a prvky v rímskom a v kánonickom práve. 1. vyd., Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2014, ISBN 978-80-7160-381-8.
2. BOGUSZAK, J.; ČAPEK, J.; GERLOCH, A.: Teorie práva. 2. přeprac. vyd., Praha: ASPI Publishing, 2004, ISBN: 80-7357-030-0.

³⁶ Porovnaj Macer D. 48.1.0.

³⁷ FRÝDEK, M.; SCHELLE, K.: Majetek po odsouzení, In: Dny práva. Ovlivňování sféry soukromého práva právem veřejným v minulosti, Brno: Masarykova univerzita, 2012, str. 42.

3. CSACH, K.: Dezintegrácia slovenského právneho systému právom na ochranu spotrebiteľa, In: Vplyv medzinárodného a európskeho práva na právny poriadok Slovenskej republiky. Zborník príspevkov, Košice: UPJŠ, Právnická fakulta, 2007.
4. CHEREDNYCHENKO, O.,O.: Rediscovering the public/private divide in EU private law, In: European Law Journal, 6/2019, New Jersey: Wiley-Blackwell, <https://doi.org/10.1111/eulj.12351>.
5. FÁBRY, B. – KROŠLÁK, D. Verejné a súkromné právo – nové výzvy v systematike práva. In: Acta facultatis iuridicae Universitatis Comenianiae, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Tomus: 25, 1/2007.
6. FRÝDEK, M.; SCHELLE, K.: Majetek po odsouzení, In: Dny práva. Ovlivňování sféry soukromého práva právem veřejným v minulosti, Brno: Masarykova univerzita, 2012.
7. GREGOR, M.: Kontradiktórnosť v rímskom formulovom procese, In: Procesné prostriedky a inštitúty rímskeho a kánonického práva, Praha: Leges, 2017.
8. GREGOR, M.: Postavenie rímskeho práva v socialistickej spoločnosti a fenomén socialistickej právnej romanistiky, In: Právny obzor, 1/2018.
9. ILLYOVÁ, Z.: Právo súkromné a verejné, In: Comenius, 2017, dostupné online: <https://comenius.flaw.uniba.sk/index.php/kategorie/pravne-dejiny-filozofia/31-pravo-sukromne-a-verejne>, [navštívené: 20.12.2019].
10. KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEJPEK, M.: Římské právo. 2 vydání, Praha: C.H. Beck, 1995, ISBN: 80-7179-031-1.
11. LENHARTOVÁ, K.: Princíp rovnosti strán a kontraktuálnej slobody, In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou, v dňoch 19. –21. 3. 2015 v priestoroch ÚZ NR SR Častá-Papiernička pod záštitou dekana Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, doc. JUDr. Eduarda Burdu, PhD., 2015.
12. PAVLOVOVÁ, M.: Zásada rovnosti a ochrana slabšej strany v súkromnom práve, In: Visegrad Journal on Human Rights, 1/2014, Bratislava: Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva.
13. SINGH, M.,P.: German Administrative Law In Common Law Perspective, Berlin: Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 1985, ISBN 978-3-540-42365-2, <https://doi.org/10.1007/978-3-662-02457-7>.
14. SKŘEJPEK, M.: Ius privatum – ius publicum, vzájemné vztahy a souvislosti, In: Acta Universitatis Carolinae, Iuridica, 38/2-3, 1992.
15. SVÁK, J.: Princíp otvorenej spoločnosti a jej ústavnoprávne limity, In: Princípy v práve. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava: SAP, 2015.

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTORA

Mgr. Ján Ivančík

doktorand

Univerzita Komenského v Bratislave,

Právnická fakulta,

Katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva

Šafárikovo námestie č. 6, 810 00 Bratislava

Tel.: +421 2 9012 9289

E-mail: jan.ivancik@flaw.uniba.sk